

HELDEN BRENGEN HELDEN VOORT

*OF: HOE MAARTEN TROMP MET ZIJN
SUCCESEN DE BASIS LEGDE VOOR DE HUIDIGE
MARINE*

Profielwerkstuk over Maarten Harpertszoon Tromp
(1598-1653), vlootvoogd in de Gouden Eeuw.

Wie was Maarten Tromp en wat maakt dat hij een
prominentere rol in de Nederlandse geschiedenisboeken
verdient?

Door Gijs Weijenberg

Examenjaar 2015

Begeleider:

mw. drs. J.R. Vliegen

Inhoudsopgave

	Voorwoord	2
	Inleiding	3
I.	De tijd van Tromp	4
I.I	Politieke situatie	4
I.II	Situatie op maritiem gebied	5
I.III	Situatie op economisch gebied	7
I.IV	Situatie op cultureel gebied	8
I.V	Situatie op religieus gebied	8
I.VI	Situatie in Engeland	8
II.	Het leven van Tromp	10
II.I	Jeugd	10
II.II	Verdere levensloop	10
II.III	Bestevaer	12
II.IV	Erfenis van een zeeheld	13
III.	Tromps persoonlijkheid	14
III.I	Wat voor karakter had Maarten Tromp?	14
III.II	Vriendelijkheid	14
III.III	Bescheidenheid	15
III.IV	Welke invloed had deze persoonlijkheid op Tromps prestaties?	15
III.V	Hoe zagen tijdgenoten Tromp?	15
III.VI	Hoe werd gereageerd op zijn dood?	16
IV.	De ideeën van Tromp, Prudentia ac consilio praestat Robur (Wat voor ideeën heeft Tromp achtergelaten?)	18
IV.I	Vernieuwingen op gevechtstechniek	18
IV.II	Vernieuwingen van de marine in het algemeen.	19
V.	Zijn prestaties, Tromps op zee	20
V.I	Hoe verliep zijn loopbaan?	20
V.II	Hoe verliep de slag bij Duins en wat was daar zo bijzonder aan?	22
V.III	Het Vlaggenincident (Wat deed zich voor bij het Vlaggenincident?, Waarom handelde Tromp zoals hij handelde? Wordt dit incident terecht behandeld als de aanleiding van de Eerste Engelse Zeeoorlog?)	24
V.IV	Hoe verliep de Eerste Engelse Zeeoorlog en welke rol had Tromp daarin?	26
VI.	Samenvatting, conclusie	29
	Nawoord	30
	Bronnenlijst	31
	Logboek	32

Voorwoord

Met zeeheld Maarten (destijds geschreven als Maerten) Harpertszoon Tromp heb ik een speciale band. Op jonge leeftijd was ik al erg in hem geïnteresseerd. Dit komt doordat ik veel over hem hoorde en las, maar ook doordat ik van hem afstam. Hoewel dit ingewikkeld kan klinken, ga ik toch proberen uit te leggen hoe ik van Tromp* afstam:

De dochter van Maartens oudste zoon Harpert, Sarah Tromp, trouwde met Gaspard van Kinschot. Mijn moeder stamt direct af van deze Van Kinschot. Inmiddels is de afstamming van Maarten Tromp in mannelijke lijn uitgestorven. Dat is de reden dat een stichting van mijn moeders familie, de Van Kinschot stichting, nu ook de familie Tromp opgenomen heeft. Deze Van Kinschot-Tromp stichting houdt zich bezig met het behoud van voorwerpen, schilderijen en andere bezittingen van beide families. Tromp heeft mij dus altijd al geboeid, zo zeer, dat ik op negenjarige leeftijd een uitgebreide spreekbeurt hield over hem.

Afbeelding 1: Hier houd ik mijn spreekbeurt voor de familie

Omdat mijn familie zich bezighoudt met van alles wat nu nog rond Tromp speelt, werden wij ook betrokken bij de restauratie van het praalgraf van Maarten in de Oude Kerk in Delft. Ik had hierbij zelfs de mogelijkheid het graf onder de kerk in te gaan, waar de doodskist van Tromp ligt. Ook heb ik het buitenhuis van Cornelis Tromp in 's-Graveland, Trompenburgh een aantal keer bezocht.

Als opvallend detail kan ik hier nog aan toevoegen dat mijn overgrootvader met het marineschip de H.M.S. Tromp als commandant in 1939 naar Indonesië voer.

Toen ik met dit profielwerkstuk begon, kwam ik erachter dat er toevallig net in dezelfde tijd een film werd opgenomen over Michiel de Ruyter, waarin zowel vader Maarten als zoon Cornelis voorkomen. Dit was voor mij een reden om samen met mijn tweelingbroer Niels naar de filmset bij Lelystad te gaan. Ik figureer in de film als matroos op een Nederlands, Engels en een Frans schip.

Afbeelding 2: Niels en ik op filmset op de foto met Hayo Bruins, die in de film Cornelis Tromp speelt.

Mijn belangstelling in Tromp is dus al langdurig, en is zeker niet minder geworden. Daarom heb ik besloten een werkstuk over hem te maken.

De hoofdvraag van mijn werkstuk luidt als volgt:

Wie was Maarten Tromp en wat maakt dat hij een prominentere rol in de Nederlandse geschiedenisboeken verdient?

Ik zal mijn werkstuk baseren op deze hoofdvraag, ondersteund door deelvragen. Deze licht ik nader toe in de inleiding.

* In dit werkstuk zal ik met de benaming Tromp meestal doelen op Maarten Harpertszoon Tromp (1598-1653)

Inleiding

Zoals ik al in het voorwoord vertelde, heb ik altijd met veel interesse Tromp gevolgd. Wat mij vaak opviel bij de lessen geschiedenis, is dat Tromp daarin weinig tot niet voorkomt, laat staan in de lesboeken. Dit lijkt mij onterecht, en om dit verder toe te lichten heb ik bedacht dat ik me wil verdiepen in wat Maarten Tromp zo bijzonder maakt. Daarom nogmaals mijn hoofdvraag:

Wie was Maarten Tromp en wat maakt dat hij een prominentere rol in de Nederlandse geschiedenisboeken verdient?

Om deze vraag te beantwoorden heb ik mijn werkstuk ingedeeld in zes hoofdstukken. In het eerste vertel ik over de tijd van Tromp, zodat goed begrijpelijk is in wat voor tijd hij leefde en wat er in die tijd speelde. In tweede hoofdstuk staat Tromp centraal, ik behandel dan zijn jeugd en de verdere verloop van zijn leven. De hoofdstukken daarna ga ik dieper in op mijn hoofd- en deelvragen, elk van deze hoofdstukken staat voor een van de mogelijke antwoorden op mijn hoofdvraag:

In het derde hoofdstuk ga ik in op de persoon Maarten Tromp. Wat voor karakter had hij? Welke invloed had dit op zijn prestaties? Hoe keken tijdgenoten naar Tromp? En hoe reageerde men op zijn dood? Verder zal ik steeds uitleggen wat hieraan bijzonder is.

In het hoofdstuk daarna besteed ik aandacht aan de innovatieve ideeën van Tromp, hij heeft namelijk veel verandering geïntroduceerd, wat hem bijzonder maakt. Ik zal daarbij aandacht geven aan wat voor ideeën dit waren, en hoe het de situatie veranderde.

In mijn vijfde hoofdstuk staan de prestaties van Maarten Tromp centraal, Tromp zou namelijk zeker niet nu nog bekend geweest zijn als hij geen zeeslagen had gewonnen. Daarom zal ik de slag bij Duins en de Eerste Engelse Zeeoorlog, waarvoor het Vlaggenincident als aanleiding werd genomen, in dit hoofdstuk nader toelichten.

De deelvragen zijn binnen mijn werkstuk goed te herkennen, deze zijn cursief gedrukt. Mijn noten betreffende de informatiebronnen verwijzen direct naar mijn bronnenlijst (pagina 31).

Mijn laatste hoofdstuk behelst een samenvatting en conclusie.

Ter voorbereiding van dit werkstuk heb ik gesproken met enkele kenners, als Ronald Prud'homme van Reine en Frits de Ruyter de Wildt. Ook heb ik het archief van Museum het Prinsenhof in Delft bezocht om daar een brief van Franse koning Lodewijk XIII en kardinaal Richelieu aan Tromp te bestuderen.

I. De tijd van Tromp

In dit hoofdstuk schets ik (kort) hoe de politieke, economische, maritieme en culturele situatie was tijdens het leven van Tromp. Hieronder bespreek ik ook deze verschillende gebieden. Daarna vertel ik iets over Tromp zelf.

Allereerst, Maarten Harpertzoon Tromp leefde van 1598 tot 1653.

1.1 Politieke situatie

De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden was bij de geboorte van Tromp in 1598 in een langdurige oorlog met Spanje verwickeld, dit wordt de Tachtigjarige Oorlog genoemd (1568-1648). Deze oorlog zou bijna in heel Tromps leven spelen, ook zou Tromp hier veel nadeel van ondervinden. Omdat dit vooral een oorlog op land was, werd er veel minder geld beschikbaar gesteld voor de marine.

De bevolking werd geleid door Willem van Oranje en was, na de Beeldenstorm in 1566, in 1568 in opstand gekomen tegen de Spaanse heersers. Koning Filips II van Spanje stuurde een groot leger, geleid door Fernando Álvarez de Toledo, beter bekend als de hertog van Alva, naar de Lage Landen.

Deze opstand was deels een reactie op Filips manier van besturen, deels op zijn streng katholieke houding. Alva regeerde met harde hand (hij werd ook wel De ijzeren hertog genoemd). Dit deed hij door publieke terechtstellingen en hoge belastingen (Tiende Penning). In 1581 werd Filips officieel afgezworen als koning, dit door middel van het Plakkaat van Verlatinghe.

Na de moord op Willem van Oranje in 1584, werd in 1588 de Republiek uitgeroepen. Dit gebeurde omdat de Lage Landen, ondanks verschillende pogingen, geen geschikte soeverein (vorst) konden vinden.

De Republiek werd geleid door stadhouders (letterlijk: plaatsvervangers); de familie Van Oranje Nassau. Een van de taken van de stadhouders was het aanvoeren van het leger en van de vloot. De eerste stadhouder was Willem van Oranje, opgevolgd door zijn zoon, Maurits. Omdat Maurits na de dood van zijn vader op jonge leeftijd aan de macht kwam, werd hij gesteund door een mentor in de persoon van Johan van Oldenbarnevelt, die de positie van raadpensionaris bekleedde.

Het duo voerde een effectieve politiek en sloot in 1609 een wapenstilstand (die later voor korte tijd zou blijken te zijn: het Twaalfjarig bestand). Tromp was op dat moment 11 jaar. Door het Twaalfjarig bestand werd er ook veel minder gevochten op zee, waardoor Tromps vader Harpert koopman werd.

Afbeelding 3: Willem van Oranje, ook wel Willem de Zwijger (1533-1584)

Afbeelding 4: Stadhouder Maurits van Oranje (1567-1625)

Afbeelding 5: Raadpensionaris Johan van Oldenbarnevelt (1547-1619)

Tussen Maurits en Van Oldenbarnevelt ontstond echter grote onenigheid, met als de gevolg dat de raadpensionaris in 1619 werd onthoofd.

Na Maurits' dood in 1625, werd hij opgevolgd door zijn halfbroer, Frederik Hendrik (1584-1647), met wie Tromp een goede band had. In dezelfde periode werd de Tachtigjarige oorlog, na het twaalf jaar durend bestand, hervat.

De spanningen tussen Spanje en de Nederlanden werden versterkt door het uitbreken van de Dertigjarige oorlog (1618-1648). Deze Dertigjarige oorlog woedde door heel Europa, waardoor reizen over land moeilijker werd. Frederik Hendrik stierf in 1647, één jaar voor het beëindigen van beide oorlogen met de Vrede van Westfalen, waarvan de Vrede van Münster een onderdeel was. Hiermee was de vrede in Europa weer gekeerd.

In de Republiek kwam echter als snel weer onrust, zo kreeg onder andere de stadhouder Willem II ruzie met Amsterdamse stadbesteders en hij dreigde de stad binnen te vallen.⁷ Na zijn plotselinge dood besluiten de Staten-Generaal geen nieuwe stadhouder aan te stellen. Het Eerste Stadhoudersloos tijdperk (1650-1672) begint. In 1653 werd de jonge Johan de Witt raadpensionaris. Hij bekleedde deze positie tot zijn dood in 1672.

Afbeelding 6: De Vrede van Münster, geschilderd door Gerard Ter Borch.
Op het schilderij zijn twee van mijn voorvaders, Adriaan Pauw en Gaspard van Kinschot te zien.

Gedurende die periode blijft er een beweging actief die bezig is met het herstellen van de macht van de Oranjes. Iedere persoon wordt beoordeeld op zijn standpunt in deze kwestie, zo stond Tromp onder hoge druk wegens zijn sympathieën voor de Oranjes.

III. Situatie op maritiem gebied

Voor Nederland was de eerste helft van de zeventiende eeuw erg welvarend, men spreekt niet voor niets van de Gouden Eeuw. Deze welvaart was mede mogelijk door een zeer sterke zeemacht, die de koopvaardijsschepen kon beschermen tegen kapers. Deze zeemacht

was alleen nog niet meteen zo sterk, dit was een lang proces van innovaties, deels doorgevoerd door Tromp. Toen Tromp luitenant-admiraal werd, zat hij in een moeilijke periode: weinig mensen stelden het hebben van een vloot als prioriteit en er was weinig organisatie binnen de vloot.

De belangrijkste tegenstanders van Tromp waren: de Spanjaarden, Engelsen, en Duinkerkers. De Duinkerkers waren een kapersvolk dat zich rond het Kanaal gevestigd had.

Enkele andere zeehelden uit Tromps tijd zijn Piet Heyn (1577-1629), Witte de With (1599-1658), Johan Evertsen (1600-1666), Michiel de Ruyter (1607-1676) en Maartens zoon Cornelis (1629-1691).

De Republiek was voor vlootaangelegenheden verdeeld in vijf admiraliteiten: Amsterdam, Rotterdam, Zuiderkwartier, Friesland en Zeeland. Deze admiraliteiten hadden een zekere vorm van autonomie, ze hieven hun eigen accijns, lieten schepen bouwen, spraken recht bij muiterij en losten andere problemen op. De belangrijkste verantwoordelijkheid was het beschermen van koopvaardijsschepen.²

De V.O.C. (Verenigde Oost-Indische Compagnie, zie ook Economische situatie) was vooral een handelsorganisatie, maar bracht de admiraliteiten wel samen.

Enkele belangrijke zeeslagen tijdens Tromps leven waren de slag bij Gibraltar (1607), waar Jacob van Heemskerck sneuvelde en de verovering van de Zilvervloot (1628) door Piet Heyn, onder wie Tromp later nog zou dienen. Deze verovering bracht het land veel rijkdom. Tromps hoogtepunt was de legendarische slag bij Duins (in het Engels: (the) Downs, in het Kanaal, ten westen van Dover), waar hij afrekende met de tweede Spaanse Armada. De Spanjaarden wilden namelijk hun leger dat tegen de Republiek vocht, versterken en transporteerden hun troepen per boot, omdat dit sneller zou zijn.

Met het vernietigen van deze vloot behaalde Tromp eeuwige roem, de slag wordt nog steeds in het rijtje genoemd van grootste Nederlandse zeeslagen ooit.

In 1646 versloeg Tromp definitief de Duinkerker kapers, die tachtig jaar lang de Hollandse scheepvaart gehinderd hadden. Ook hier kreeg hij veel lof voor.

Hoewel de Vrede van Münster in 1648 gesloten was, kwam een andere oorlog dichterbij. Nadat de Engelsen bijna een tien jaar durende burgeroorlog beëindigd hadden, gingen ze op zoek naar oorlog. Zo werd de Akte van Navigatie aangenomen, die de Hollandse handel erg beperkte. Ook moesten Engelse schepen gegroet worden. Dit was, zeker als het Hollandse schip groter was, erg vernederend.

Afbeelding 7: Piet Heyn, Tromp diende op jonge leeftijd onder hem als vlaggenkapitein.

Afbeelding 8: Michiel de Ruyter, hij zag Maarten Tromp als een voorbeeld.

De Eerste Engelse Zeeoorlog ontstond na het Vlaggenincident, dat plaats vond onder leiding van Tromp.*

De oorlog tegen Engeland verliep erg moeizaam, vooral voor de Republiek. Dit kwam door een gebrek aan inkomsten door de handelsbelemmeringen, die maakten dat de schepen minder goed konden worden onderhouden en verbeterd. Een belangrijke slag in deze oorlog was de slag bij Ter Heide, in 1653. De Engelsen hadden namelijk een blokkade gelegd rondom de Hollandse havens. Dit was de uiterste poging van opperbevelhebber Tromp om deze te breken. Dat laatste lukte, alleen sneuvelde Tromp tijdens deze strijd. Hij werd door een musketkogel dodelijk in de borst getroffen. Na Ter Heide is nog even gestreden, maar eigenlijk waren beide partijen uitgeput door de oorlog. Johan de Witt en Oliver Cromwell gingen onderhandelen en sloten het Verdrag van Westminster. Hierin werd bepaald dat de Republiek bepalingen uit de Akte van Navigatie moest accepteren, ook werd in het geheim de Akte van Seclusie gesloten (daarover meer bij het stuk over Engeland).

III Situatie op economisch gebied

Zoals gezegd leefde Tromp in de Gouden Eeuw. In deze tijd werden de Nederlanden gekenmerkt door economische bloei en welvaart, onder meer dankzij de handel. Belangrijk hiervoor was de centralisatie van deze handel door het oprichten van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (V.O.C.). Dit gebeurde op initiatief van raadpensionaris Johan van Oldenbarnevelt. De door particuliere gefinancierde VOC-schepen voeren over vele zeeën, en koloniën in onder andere het huidige Indonesië werden gesticht. Later werd ook de West-Indische Compagnie (W.I.C.) opgericht, die schepen naar onder andere het huidige Brazilië en New York liet varen. Het voornaamste doel van deze instanties was het maken van winst door het verhandelen van goederen, ingekocht in een van de koloniën.

Ook werd veel handel op de Oostzee gedreven, dit werd Moedernegotie genoemd. De handel verliep voorspoedig: grote havensteden als Amsterdam en Rotterdam kwamen op. De welvaart bleek uit het bouwen van grote grachtenpanden. In Amsterdam werd de Beurs opgericht.

De Gouden Eeuw is verder mede mogelijk gemaakt door het aantrekken van kennis. Dit gebeurde toen Antwerpen in 1585 viel. Hier woonden namelijk veel ambachts- en kooplieden, wetenschappers en geleerden, die vanwege hun geloof door de katholieke Spanjaarden vervolgd werden. Deze trokken vervolgens naar grote steden in de Lage Landen, zoals Den Haag, Amsterdam of Rotterdam. Ze brachten hun kennis en kapitaal mee.

Bij conflicten en oorlogen werd vaak de handel van de vijand gebruikt als zwaktepunt, bijvoorbeeld toen de Engelsen tijdens de Eerste Engelse Zeeoorlog handelsblokkades neerlegden. Hierdoor ontstond er een grote crisis omdat handel niet meer mogelijk was.

Kortom, de Gouden Eeuw was te danken aan de economische voorspoed, die hing samen met handel over zee. Die handelsschepen werden beschermd door een sterke vloot.

* Het Vlaggenincident zal ik later in dit werkstuk nader toelichten.

LIV Situatie op cultureel gebied

Mede door de economische welvaart bloeide de cultuur in de Republiek op. De Gouden Eeuw bracht grote schilders, als Rembrandt van Rijn en Frans Hals voort. Ook had Nederland grote denkers als Hugo de Groot en Baruch Spinoza. Daarnaast kwam Blaeu met zijn Atlas Maior. Een andere belangrijke ontwikkeling was de vrijheid van drukpers, een grote impuls voor het culturele klimaat.

Hoewel deze culturele bloei ook erg interessant is, zal ik me in dit werkstuk puur op Tromp richten, en er niet veel meer over vertellen.

LV Situatie op Religieus gebied

In de tijd van Tromp was geloof heel erg belangrijk. Er was geen onderscheid tussen praktiserend en niet-praktiserend. Iedereen behoorde tot een kerk en zo niet, dan was je een ketter, je kon dan in de ban worden gedaan. Grote vorsten als Karel V en ook Lodewijk XIII waren streng katholiek. De macht van de Katholieke Kerk was in deze tijd dan ook immens. Door misstanden in de kerk kwam er in de zestiende eeuw een tegenbeweging op, dit werd het protestantisme.

Geloof speelde voor zeehelden als Tromp en De Ruyter, net als voor iedereen in hun tijd, zeker een rol. Dit valt ook af te leiden aan het feit dat Tromp, als hij een tijd aan wal zit, besluit diaken, lid van het kerkbestuur, te worden.

LVI Situatie in Engeland

Engeland werd geregeerd door koningen van de familie Stuart. Koning Jacobus I, en zijn opvolger Karel I, hadden moeilijkheden met het parlement. De onvrede groeide naarmate de neiging naar absolutisme steeg. Ook waren de Stuarts katholiek. In 1642 ontstonden de eerste opstanden, hierin stonden de parlementariërs tegenover de royalisten.

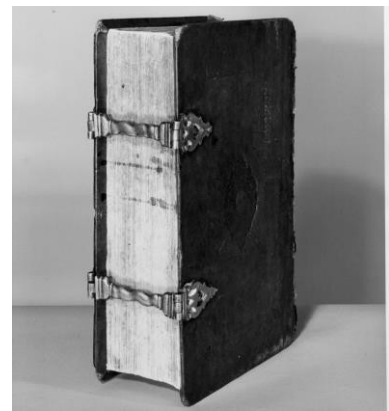
De parlementariërs werden geleid door Oliver Cromwell. Nederland steunde in deze burgeroorlog Karel, aangezien stadhouder Willem II getrouwd was met Maria Stuart, de oudste dochter van de koning.

Na een nederlaag van Karel in 1645 weigerde hij aan te blijven met beperkende wetten en in 1649 werd hij na een proces onthoofd. Cromwell werd bestuurder van Engeland als Lord Protector.

Eigenlijk zijn Engeland en de Republiek op dat moment best te vergelijken, beide hadden hun monarch weggestuurd en wilden een parlementaire staat stichten. Daaruit vloeiden pogingen voort om voorzichtig een samenwerking op te zetten. Dit mislukte echter.¹

Afbeelding 9: Pamflet over Tromps overwinning bij Duins. Door de ontwikkeling van de drukpers kon veel informatie over bijvoorbeeld zeeslagen verspreid worden.

Afbeelding 10: De persoonlijke bijbel van Maarten Tromp, hij was een erg gelovig man.

Afbeelding 11: Koning Karel I (1600-1649)

Onder Cromwell ging Engeland ook flink investeren in de vloot en het gedroeg zich autoritair op zee. Zo werd de Akte van Navigatie aangenomen en eisten de Engelsen dat Hollandse schepen, hoe groot ook, altijd een Engels schip moesten groeten.

Naar aanleiding hiervan zal in 1652 de Eerste Engelse Zeeoorlog ontstaan. Bij de vredesonderhandelingen tussen De Witt en Cromwell werd in het geheim ook de Akte van Seclusie gesloten, waarin bepaald werd dat in de Republiek gezorgd werd dat er geen lid van de familie Van Oranje-Nassau meer aan de macht zou komen. Cromwell had hier voordeel bij, aangezien een Oranje op de troon in Holland, opstandelingen van de Stuarts zou kunnen steunen.

Afbeelding 12: Oliver Cromwell (1599-1658), Lord Protector van Engeland. Zijn lijfspreuk was: *"Pax Quaeritur Bello"* (Nederlands: *Zoekend naar vrede door oorlog*)⁸

II. Het leven van Tromp

II I Jeugd

Maarten was de oudste zoon in een gezin van vier en is geboren in 1598 in Den Briel. Hoewel zijn vader, Harpert ook vlootvoogd was en Tromps moeder van het rijkere brouwersgeslacht Quaack (ook wel Quack) afstamde, was Maartens afkomst toch betrekkelijk eenvoudig. Zoals gebruikelijk voor die tijd was, werd Tromp godsdienstig opgevoed.

Tromps vader nam zijn zoon op jonge leeftijd (Tromp was amper negen) al mee aan boord. Zo maakte Tromp de slag bij Gibraltar (1607) mee. In 1609 was Maarten erbij toen zijn vader sneuvelde in conflict met kapers, ook werd hij gevangen genomen. Het leven als gevangene was erg zwaar, dit zal zeker invloed gehad hebben op zijn verdere leven. Dit kan wellicht ook zijn menselijke houding later verklaren.

Afbeelding 13: Tromp maakte als negenjarig jongetje de slag bij Gibraltar mee.

In 1611 werd hij door de kapers vrijgelaten. Toen hij teruggekeerd was moest hij voor zijn hele familie zorgen en ging daarom aan de slag als scheepstimmerman. In 1621, toen Tromp al 23 was, ging hij weer bij de marine, maar werd opnieuw gevangen genomen, dit keer toen hij rond Algerije voer. Over deze gevangenschap is echter weinig bekend, zeker is dat hij na één jaar werd vrijgelaten. Ook zeker is dat hij nooit meer is teruggekeerd naar de Middellandse Zee.

II II Verdere levensloop

Als zeeman maakte Tromp al vroeg indruk, ook op Piet Heyn. In 1629 werd Tromp uitgekozen door Heyn om onder hem vlaggenkapitein te worden. Deze samenwerking duurde echter niet lang, want Heyn sneuvelde datzelfde jaar.³

Hoewel hij de nodige successen behaalde, boekte Tromp toch niet erg veel vooruitgang met zijn carrière. De oorzaak hiervoor was vooral dat hij het niet goed kon vinden met de opperbevelhebber van de vloot, Philips van Dorp en diens vice-admiraal Liefhebber. Tromp zou hierom, maar ook vanwege privéredenen in die tijd even aan wal blijven. Tromps eerste vrouw, Dignom Cornelisdochter de Haes, was namelijk overleden.

Afbeelding 14: Frederik Hendrik (1584-1647), stadhouder van 1625 tot zijn dood in 1647.

In deze jaren werd de situatie steeds slechter doordat de Duinkerker kapers meer moeilijkheden gaven. Geleidelijk werd duidelijk dat Van Dorp niet

degene zou zijn die deze problemen zou kunnen gaan oplossen. Door de onrust namen Van Dorp en Liefhebber ontslag. Na dit ontslag kwam de positie van luitenant-admiraal, opperbevelhebber van de vloot, vrij.

Op 27 oktober 1637 werd Maarten Tromp door Frederik Hendrik benoemd tot luitenant-admiraal van Holland en West-Friesland. Aangezien dit het belangrijkste deel van de vloot was, werd hij nu, afgezien van de stadhouder (admiraal-generaal), de belangrijkste aanvoerder van de vloot. Tromps vice-admiraal werd zijn jeugdvriend, Witte de With. Hoewel de twee elkaar al lang kenden, klikte het niet goed tussen hen, De With was jaloers op Tromps positie en successen. Hij beschuldigde Tromp zelfs van lafheid, op het moment dat Tromps één-jarige termijn afliep. In deze moeilijke periode wist Tromp zich gesteund door de stadhouder; hij benoemde Tromp tot luitenant-admiraal voor onbepaalde tijd. Zijn eerste successen als opperbevelhebber boekte Tromp tegen de Duinkerker kapers in 1639.

Terwijl Tromp op zee vocht, voerde de Republiek op land ook oorlog met Spanje. De Spanjaarden wilden hun leger versterken, maar omdat reizen over het continent door de Dertigjarige oorlog erg moeilijk geworden was, werd er een zeer grote vloot gestuurd, de Tweede Armada. Tromp trof deze vloot in het Nauw van Calais. Hoewel hij zeer in de minderheid was, slaagde Tromp er door goed gebruik van tactiek in de Armada toch zwaar te beschadigen en hij dreef de vloot naar Duins, wat dicht voor de kust van Engeland ligt. Hier rekende hij definitief met de Spanjaarden af.

Met deze overwinning verkreeg Tromp veel roem. Het wordt ook wel aangeduid als de grootste tactische overwinning uit de Nederlandse Maritieme geschiedenis. Hij werd hiermee een ware held, nationaal en internationaal. Deze faam zorgde ook voor stijging op de sociale ladder, dit bleek ook uit zijn huwelijk met Cornelia Teding van Berckhout, uit een rijk en oud Delfts regentengeslacht.

In de jaren na Duins was de vloot van de Duinkerker kapers alleen maar sterker geworden, waar de Hollandse juist in sterkte was afgenomen. Tromp pleitte in 1643 voor een krachtige vloot en liet zijn onvrede blijken over het feit dat zijn eerdere verzoeken niet ingewilligd waren. In 1644 werd actie ondernomen tegen de Duinkerkers. Er werd met de Fransen een pact gesloten. In 1646 werden, met hulp van de Fransen, de Duinkerkers definitief verslagen. Na 63 jaren was een oude vijand eindelijk verslagen. Ook hier verkreeg Tromp veel roem mee.

Door het wegvallen van de dreiging uit Duinkerken, de vrede met Spanje en de burgeroorlogen in Frankrijk en Engeland, was er niet meer één vijand. Dit leidde tot bezuinigingen bij de vloot. Tromp moest na het wegvallen van zijn Aemilia, die na jaren aan

Afbeelding 152: Maarten Tromp, door Jan Lievensz.

Afbeelding 163: Cornelia Teding van Berckhout (1614-1680), Tromps derde echtgenote.

vervanging toe was, het doen met een veel minder schip. Tromp pleitte voor het instellen van een minimale grootte van de vloot.

In de tijd hierna was Tromp aan wal. Er was veel onrust rond de nieuwe stadhouder, Willem II. Tromp had altijd een goede band gehad met Frederik Hendrik, en had daarom prinsgezinde sympathieën. Toch begreep ook hij dat Willem te ver ging in zijn drang zijn macht te vergroten.

In de periode na Willems dood, het Eerste Stadhouderloos tijdperk, zou Tromp nog wel wat nadeel ondervinden van deze sympathieën. Officiers met een prinsgezinde houding hadden namelijk over het algemeen wat minder krediet bij de Staten-Generaal.

Op zee kreeg Tromp ook te maken met een gespannen situatie. De Engelsen stelden, nadat een lange burgeroorlog voorbij was, nieuwe wetten in, zoals de Akte van Navigatie, die de Republiek erg hinderde op gebied van handel. Ook moesten Engelse schepen, ongeacht hun grootte, altijd eerst worden gegroet door Nederlandse schepen.

In 1652 werd Tromp op patrouille gestuurd, hij passeerde de vloot van Blake zonder zijn vlag te strijken, Blake vatte dit op als belediging en viel aan, naar aanleiding hiervan ontstond de Eerste Engelse Zeeoorlog. Later in mijn verhaal zal ik nog dieper op dit Vlaggenincident ingaan, want er is veel discussie geweest over wat er nou precies gebeurd is.

Het begin van deze oorlog verliep slecht, Tromp had een zwakke vloot en bovendien een aantal keer veel pech met het slechte weer. Na deze mindere succesvolle periode wordt Tromp gedwongen een stap terug te doen. Hij wordt opgevolgd door zijn rivaal en vice-admiraal, Witte de With. Nadat ook De With, die eindelijk kon laten zien wat hij waard was, geen successen kon behalen, verkreeg Maarten Tromp weer zijn oude positie. Tromp haalde zijn gelijk, hij behaalde een overwinning in de slag bij de Singels (in het Engels the Battle of Dungeness).

De Engelsen legden na de Driedaagse Zeeslag, die gewonnen werd door hen ook een blokkade rond de Hollandse kust. Dit bemoeilijkte de handel erg, de economie leed hier onder en het leven werd veel duurder.

Tromp besloot dat er een poging ondernomen moest worden de blokkade te doorbreken, deze poging resulteerde in de slag bij Ter Heide. Ter Heide is een kustplaatsje dichtbij Scheveningen. De blokkade werd na deze slag opgeheven, maar tijdens deze strijd sneuvelde Maarten Harpertszoon Tromp, hij werd dodelijk geraakt door een scherpshutter in de borst. Het hele land was in diepe rouw wegens het overlijden van een nationale held.

II III Bestevaer

Oorlog speelt een centrale rol in het leven van Maarten Tromp, de Republiek was gedurende zijn leven constant in oorlog, hetzij met de Spanjaarden, hetzij met de Engelsen.

Tromp werd gekenmerkt door zijn bescheiden, zachtaardige karakter, hij werd niet voor niets Bestevaer, dit betekent iets als: beste vader. Zijn bemanning had veel ontzag voor hem, maar zag hem tegelijkertijd als een van hen.

Afbeelding 17: Witte Corneliszoon de With, bijgenaamd *Dubbelwit*, groeide samen met Tromp op in Den Briel, maar zou het later nooit goed met hem kunnen vinden.

II IV De erfenis van een zeeheld

Maarten Harpertszoon Tromp had ook na zijn dood grote invloed. Zo had hij tijdens zijn leven veel vernieuwing binnen de marine doorgevoerd.

Tromps spreuk als ridder van de Deense Olifantsorde was *"Fortes creantur fortibus"*, letterlijk vertaald *"Helden brengen helden voort"*. Dit kwam ook werkelijk uit: een aantal van zijn zoons trad in de voetsporen van hun vader.

Van zijn kinderen zou zoon Cornelis het bekendste worden. Cornelis zou erg veel moeite hebben met het navolgen van zijn vader, hij had namelijk een heel ander karakter dan dat van zijn vader. Hoewel Cornelis zeker dapper genoeg was en ook heel goed inzicht had, was zijn houding naar zijn bemanning arrogant. Hij veroorzaakte met velen conflicten, zoals met Michiel de Ruyter.

De waardering voor Maarten Tromp valt af te leiden uit de grote, indrukwekkende omvang van het grafmonument in de Oude Kerk in Delft.

Opvallend is overigens ook dat Tromp niet, zoals andere helden als Michiel de Ruyter en Piet Heyn, naast zijn praalgraf ook een standbeeld heeft gekregen. Wel hangt er een gedenkplaat in Ter Heide, zijn er een aantal straten naar hem vernoemd, en zal er altijd een marineschip met zijn naam zijn.

Kortom, Maarten Tromp leefde in een tijd van oorlogen, waarin er veel welvaart was, maar waarin de marine niet centraal georganiseerd was en waarin geloof een centrale rol speelde. Ondanks alle negatieve factoren is Tromp erin geslaagd successen te boeken als vlootvoogd.

Afbeelding 18: Maarten Tromps grafmonument in de Oude Kerk in Delft. In 2009 was het project om het praalgraf te restaureren, in deze periode ben ik ook in het graf geweest. De renovatie is voltooid in 2013.

III. Tromps persoonlijkheid

Zoals gezegd, één van de dingen die Tromp uniek maakt, is zijn karakter, zijn persoonlijkheid. Hij had een goede reputatie in binnen- en buitenland. In dit hoofdstuk vertel ik aan de hand van mijn deelvragen wat deze persoonlijkheid inhield en leg ik uit waarom deze persoonlijkheid zo bijzonder was.

III I Wat voor karakter had Maarten Tromp?

Maarten Tromp stond in zijn tijd bekend als een vriendelijk, rustig en bescheiden man. Bij het maken van dit werkstuk heb ik gesproken met Frits de Ruyter de Wildt, afstammeling van Michiel de Ruyter. Hij omschreef hem zelfs als zachtaardig. Afgaand op de vele verhalen, valt hier zeker van uit te gaan. Het is alleen jammer, dat er niet van alle fasen uit zijn leven brieven bewaard gebleven, waardoor het wat moeilijker is hier een historische bevestiging aan te geven. Toch vallen de gegeven eigenschappen goed te verklaren.

III II Vriendelijkheid

Tromp had bij zijn mannen de bijnaam Bestevaer, wat iets betekent als beste vader. Hij was de eerste vlootvoogd die deze bijnaam zou krijgen, wat aangeeft dat het blijkbaar nodig was voor hem z'o'n bijnaam te bedenken. Uit deze bijnaam valt dus af te leiden dat Tromp veel aanzien bij zijn bemanning had, maar dat ze hem ook als een vaderfiguur gezien moeten hebben, je kan ervan uitgaan dat hij erg goed en aardig voor zijn mannen was. Toch moet je vriendelijkheid net wat anders lezen dan met de opvatting van nu; Tromp was namelijk wel streng, maar ook zeker rechtvaardig. Het is namelijk niet mogelijk bevel te voeren over een oorlogsschip als je alleen maar iedereen tevreden wilt houden. Tromp zorgde goed voor zijn bemanning, hij regelde dat bepaalde basisvoorzieningen altijd aanwezig waren. Hij kwam voor ze op bij de VOC als ze weer eens niet uitbetaald kregen. Het waren mannen die hun leven waagden voor hun land in benarde situaties op zee en daar had Maarten respect voor, daarom behandelde hij ze ook met respect. (zie ook hoofdstuk Ideeën). Officiëren na Tromp zullen ook vaker een dergelijke houding hebben tegenover hun bemanning, Tromp inspireerde ze dit ook te doen. Een voorbeeld hiervan is Michiel de Ruyter, die later ook de bijnaam Bestevaer zou krijgen.

Afbeelding 19: Prent van Maarten Tromp, met zijn hand op de loop van een kanon (ook wel een *Tromp* genoemd).

Tromp ging al op jonge leeftijd mee met zijn vader naar zee, hij kreeg hiermee al vroeg ervaring. Tromp was dus heel erg bekend met de zee, varen en zeeslagen. Tijdens deze tochten deed de jonge Maarten ook slechte ervaringen op, zo sneuvelde zijn vader waar hij bij was aan de hand van Engelsen en werd hij tot twee maal toe gevangen door kapers. Het

leven als gevangene heeft Tromp ook beïnvloed in zijn houding. Als officier was hij voor zijn mannen daardoor juist heel meelevend en humaan. Ook heeft Tromp aan het sneuvelen van zijn vader en het daarna komende eerste vangenschap een blijvende afkeer van de Engelsen overgehouden.¹¹

Bovendien handelde Tromp niet uit eigenbelang, hij stelde het landsbelang voorop. Van invloed was hierbij dat Tromp als oudste zoon, al vroeg moest zorgen voor de rest van zijn familie, nadat zijn vader gesneuveld was.

Johan Warnsinck (1882-1943), oud marineofficier en hoogleraar in maritieme geschiedenis, omschreef Tromp als volgt:

Tromp, een dapper en bekwaam kapitein, een enkele maal zelfs als een beleidvol aanvoerder van onze eskaders. Een geboren vlootvoogd, in de beste betekenis van het woord. Scherp van verstand, op het slimme af, moedig en doortastend, doch nimmer roekeloos; met een sterk ontwikkeld verantwoordelijkheidsgevoel, zowel tegenover zijn meerderen als zijn minderen; zelfbewust een nooit bevreesd zijn mening te uiten, tegen wien ook; goed mensenkenner, die zijn scheepsvolk begreep, en, met zijn warme hart, wist en gunde wat zijn matrozen toekwam, is hij, die oorspronkelijk slechts voor één jaar benoemd was, zestien jaren lang, tot zijn dood, de van God gegeven aanvoerder van onze vloot geweest.¹²

III III Bescheidenheid

Kenmerkend voor Tromp was dat hij, ongeacht zijn successen, zich nooit anders ging gedragen tegen zijn bemanning. Dit was vrij bijzonder. Hij kon, zoals Warnsinck al schreef, met zijn ervaring goed zijn scheepsvolk begrijpen. Tromp had daarnaast calvinistische opvattingen, wat er ook toe bijdraagt dat Tromp niet hield van opscheppen.⁵

Opvallend is het karakter van Maartens zoon Cornelis, dit verschilde namelijk erg met dat van zijn vader.

Waar Maarten gekenmerkt werd door zijn vriendelijke, bescheiden houding, stond Cornelis vooral bekend als een arrogante, egoïstische ruziezoeker. Dit was erg jammer, hierdoor heeft Cornelis nooit helemaal in de voetsporen van zijn vader kunnen treden. Cornelis was namelijk, net als zijn vader, erg dapper en zeker geen slecht militair.

Afbeelding 20: Portret van Cornelis Tromp, in Romeins uniform.

III IV Welke invloed had deze persoonlijkheid op Tromps prestaties?

Doordat Maarten zorgde voor een goed klimaat aan boord, waren zijn mannen bereid voor hem door het vuur te gaan. Vlootvoogden die hier niet voor zorgden, zoals Tromps vice-admiraal Witte de With en zoon Cornelis, maakten het voor zichzelf een stuk lastiger. Zo weigerde de vloot van De With eens uit te varen in de tijd dat Maarten (kortstondig) was gedegradeerd (1652). Het is daarom ook niet helemaal verwonderlijk dat in die periode zowat alle slagen verloren werden.

III V Hoe zagen tijdgenoten Tromp?

In Maarten Tromps tijd genoten vlootvoogden veel aanzien, ze werden gezien als nationale helden. Omdat het vaak ook mannen van relatief eenvoudige komaf waren, kon het lagere volk zich ook goed met hen identificeren.

Deze verering was begonnen met admiraals als Jacob van Heemskerck en Piet Heyn, die grote successen behaalden en dapper sneuvelden in de strijd.⁶

Collegae van Tromp hadden veel respect voor hem, dit kwam zowel door zijn persoonlijkheid als door zijn prestaties.

Tromp kreeg vooral veel aanzien met het verslaan van de tweede Spaanse Armada bij Duins. Dit zorgde ervoor dat Tromp ging horen bij het Nederlands patriciaat, ook kocht hij een mooi en groot huis in het centrum van Den Haag.

Deze overwinning maakte niet alleen in de Republiek grote indruk, maar daar buiten. Zo werd Tromp onderscheiden door koning Lodewijk XIII, die hem zelfs in de Franse adelstand verhief. Daarnaast had kardinaal de Richelieu, een belangrijk bestuurder in Frankrijk, ook bewondering voor Tromp. Na Tromps overwinning bij Duinkerken, eerder dat jaar kreeg Tromp van zowel de koning als de kardinaal een brief. Kopieën van deze brieven heb ik bezichtigd in het archief van het Prinsenhof in Delft. In deze brieven laten beide machthebbers hun grote waardering voor de admiraal blijken. Ook liet Lodewijk XIII voor Tromp een familiewapen ontwerpen. (zie afbeelding 21).

Afbeelding 21: Het door de Fransen ontworpen wapen van Tromp, te herkennen zijn een Franse lelie en een schip. Het schild wordt geflankeerd door twee griffioenen van de Engelse koning (ook te herkennen aan de rozen)¹⁴

Daarnaast had Tromp ook groot aanzien bij de Engelsen. Zo werd Tromp in de jaren van 1641 tot en met 1643 verschillende keren gevraagd om de Engelse koninklijke familie te begeleiden over de Noordzee. In 1642 werd Tromp door Karel I geridderd. Hiervan is ook iets terug te zien op Tromps wapen. De griffioenen aan weerszijden van het wapenschild zijn afkomstig van de Engelse koning. Tromp had dus ook buiten de Republiek veel aanzien.

Er werden veel pamfletten verspreid over overwinningen van Tromp. Dit zijn er erg veel, zelfs meer dan die van De Ruyter.

Tromps goede reputatie valt ook af te leiden aan het feit dat er nog steeds schilderijen van hem en zijn zoon te vinden zijn in grote musea als het Uffizi en het J. Paul Getty Museum.

III VI Hoe werd gereageerd op zijn dood?

De Republiek was na de dood van Tromp in diepe rouw, het land had een groot held verloren. In deze tijd werden veel roemende pamfletten verspreid.

Ook Tromps collegae waren diep in rouw. Michiel de Ruyter, die het dode lichaam van Tromp tijdens de slag bij Ter Heide vond, zou zelfs aan God gevraagd hebben waarom Hij niet zijn leven had genomen in plaats van zijn admiraal.

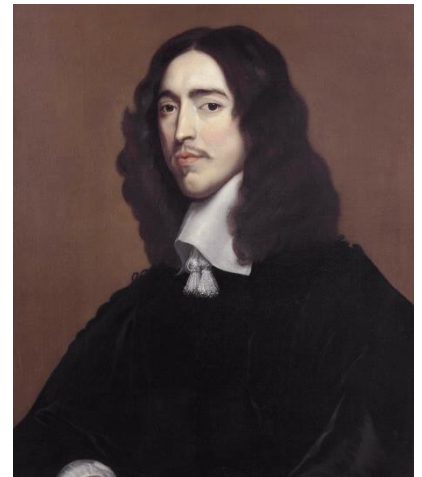
Tromp kreeg een uitgebreide staatsbegrafenis en een indrukwekkend, marmeren praalgraf in de Oude Kerk in Delft. Voor hem was Piet Heyn de enige geweest die dit gekregen had.

Johan de Witt hield bij de begrafenis een lijkrede en zei daarin onder meer:

Een zeeheldt, welckers gelycke de aerde niet veel heeft gedragen ende mogelyck niet lichtelyck in 't toekomende sal syn te vinden.⁴

Bij een prent van het praalgraf dichtte Joost van den Vondel het volgende gedicht:

Hier rust de zeeheld Tromp, de dappere beschermer
Der zeevaart en de zee; ten dienst van 't vrije land,
dat 'mans gedachtenis bewaart in 't konstig marmer
Zo levendig gelijk hij stierf voor 't Hollands strand.
Beluid met moordgeschrei en donder van kartouwen,
Daar Groot-Brittanje in brand, al 't water viel te klein.
Hij heeft zichzelf in 't hart der burgeren uitgehouwen
Dat beeld verduurt de pracht van graf en marmarsteen.²

Afbeelding 224: Johan de Witt (1625-1672), Raadpensionaris van 1653 tot zijn dood in 1672

Al deze rouw en eerbetuigingen getuigen ervan dat Tromp erg veel aanzien genoot in zijn tijd. Tromp was met zijn persoonlijkheid, ervaring en reputatie een unieke zeeheld, min of meer onvervangbaar na zijn sneuvelen in 1653.

Volgens de overlevering zou Tromp vlak voor zijn dood nog de volgende woorden uitgesproken hebben:

"Ick heb gedaen, houdt goeden moed". Gevolgd door: "O Heer, weest mij en dit arme volk *genadigh*".⁵

Hoewel Tromp dit niet gezegd zal hebben, hij werd immers in het hart getroffen, doen deze woorden denken aan de laatste woorden die Willem van Oranje uitgebracht zou hebben bij zijn dood. Hieruit valt af te leiden hoe men naar Tromp keek en wellicht ook wel dat men hem vergeleek met Willem van Oranje, in zijn rol van "vader des vaderlands".⁵

Afbeelding 23: Allegorie op de dood van Tromp

IV De ideeën van Tromp, *Prudentia ac consilio praestat robur*

Eerder vertelde ik al dat Maarten Tromp bekend stond om zijn vernieuwende ideeën. Wat deze ideeën en vernieuwingen inhielden, en wat deze als gevolg hadden, zal ik in dit hoofdstuk uitleggen. Mijn deelvraag hierover was: Wat voor ideeën heeft Tromp achtergelaten? Eerst zal ik wat vertellen over situatie waarin Tromp leefde, zodat de innovaties in de goede context te plaatsen zijn. Daarna vertel ik wat over de vernieuwingen die onder Tromp kwamen op gebied van gevechtstactiek, en ten slotte zal ik het hebben over de veranderingen die Tromp aanbracht op zijn schepen

Wel wil ik graag opmerken dat bij deze ideeën vaak sprake is van verdere ontwikkeling in latere tijden. Michiel de Ruyter nam bijvoorbeeld veel ideeën van Tromp over, maar wijzigde ze veel naar eigen inzicht.¹⁶

Afbeelding 24: Het schaakspel van Maarten Tromp, ook als admiraal deed hij een aantal goede zetten. Het schaakspel is nog steeds in bezit van de familie.

Naast de spreuk "*Fortes creantur fortibus*"

voerde Tromp ook nog een andere spreuk, namelijk: "*Prudentia ac consilio praestat robur*", wat "*Door voorzichtigheid en beleid zegeviert de kracht*" betekent. In de tijd waarin Tromp opkwam was de marine als zodanig nog niet georganiseerd, deze periode zal later ook als een overgangstijd gezien worden. Mede doordat de marine nog niet goed was opgezet, was dit een moeilijke periode. Tromp hielp de marine door deze zware overgangstijd heen met onder meer zijn ideeën en beleid. Hij was een rechtlijnig man die wist wat hij wilde en ervoor zorgde dat zijn plannen werden uitgevoerd.

IV.1 Vernieuwing op gevechtstactiek

Zoals ik al schreef was in de eerste helft van de zeventiende eeuw de marine nog niet centraal geregeld: er was nog geen "nationale" marine. Het gevolg hiervan was dat de admiraliteiten deden wat goed voor hen was, maar niet wat goed voor de Republiek was. Dit gold ook voor de linies bij zeeslagen. Veel officieren handelden uit eigenbelang of namen geen risico. Tromp zorgde ervoor dat de schepen beter samenwerkten en beter positie kozen ten opzichte van elkaar, om zo meer orde en dreiging te creëren.

Tromp was altijd erg open en betrokken tegenover zijn mannen, zo ook over de zeeslagen, hij belegde voor de slag altijd een krijgsraad, om met zijn officieren de mogelijkheden te bespreken, dit droeg er ook aan bij dat de slagen meer geordend verliepen.

Ook hield Tromp altijd rekening met de weersomstandigheden, hij maakte hier gebruik van. Zo voer Tromp bij Duins, toen hij slechte wind had, in een bijzondere linie. Deze linie werd de kiellinie genoemd. Hij liet zijn schepen kort achter elkaar varen, om zo de wind op te nemen. Ook werd hiermee voorkomen dat Hollandse schepen elkaar raakten.

Daarnaast zorgde Maarten ervoor dat zijn vijanden aan de slechte zijde qua wind voerden. Hoewel de kiellinie niet door Maarten bedacht is, was hij wel de eerste die deze consequent toepaste. Later werd deze ook overgenomen door de Engelsen, hoewel die over het algemeen verder waren op gebied van tactiek.

IV II Vernieuwing van de marine in het algemeen

Als een van de eerste zeeofficieren was Tromp erg bezig met het fysieke en mentale welzijn van zijn mannen. Hij bracht veel verbetering aan om te zorgen voor betere omstandigheden voor zijn bemanning. Zo regelde Tromp beter eten en nam hij, mede door zijn eigen, sterke geloofsovertuiging, altijd een vlootpredikant mee. Tegelijkertijd zorgde Maarten er ook voor dat zijn mannen meer gedisciplineerd waren. Ook wilde hij met het oog op onder andere gezondheid dat zijn schepen goed schoon gehouden werden.⁵

Verder zorgde Tromp voor meer specialisatie, hij liet officieren specifiek opleiden en hij liet als eerste speciale oorlogsschepen bouwen, die beter te verdedigen waren en waarmee gemakkelijker vijanden belaagd konden worden. Tromp probeerde te allen tijde de orde te behouden binnen de marine. Zo pleitte hij bij de admiraliteiten voor een minimum van het aantal schepen dat de marine moest hebben. Vloten werden daarvoor drastisch verkleind in tijden van vrede, waardoor de mobilisatie veel meer tijd innam.

Kortom - Tromp kwam met belangrijke, vernieuwende ideeën. Hiermee verbeterde hij onder meer de orde, het welzijn en de discipline aan boord. Deze ideeën zijn tot ver na zijn dood belangrijk gebleven.

Afbeelding 55: Gravure van Maarten Tromp

V. Zijn prestaties, Tromp op zee

In het tweede hoofdstuk gaf ik al aandacht aan het leven van Tromp en wat hij daarin bereikte. In dit hoofdstuk ga ik hier verder op in. Ik zal het vooral gaan hebben over Tromps loopbaan, de slag bij Duins, het Vlaggenincident en de Eerste Engelse Zeeoorlog.

V.1 Hoe verliep zijn loopbaan?

Als oudste zoon was het de bedoeling dat Maarten in de voetsporen zou treden van zijn vader Harpert. Daarom ging Tromp al op jonge leeftijd mee met zijn vader om ervaring op te doen. Na de dood van zijn vader begon hij als scheepstimmerman, binnen vijf jaar was Tromp echter al kapitein ter zee bij de Maze (admiraliteit Rotterdam)³. Als kapitein maakte Tromp, mede door zijn ervaring, zo'n goede indruk dat Piet Heyn hem aan boord nam als vlaggenkapitein. Het was namelijk gebruikelijk dat hoge zeeofficieren toekomstig officieren aan boord haalden, om ze zo veel ervaring op te laten doen.

Na de dood van Heyn verliep Tromps loopbaan echter wat minder voorspoedig. Dit kwam vooral doordat opperbevelhebber Philips van Dorp en zijn vice-admiraal Jasper Liefhebber dwars lagen. Dit zorgde voor een demotivatie bij Tromp, hij verliet de marine korte tijd en werd diaken.³ Door het gebrek van de leidinggevende capaciteiten van Van Dorp werd Tromp een aantal maal gepolst voor een mogelijke terugkeer als vervanger van zijn ex-leidinggevende. Hier voelde Tromp toch niet veel voor en wees dit keer op keer af.

De situatie veranderde echter na het ontslag van Van Dorp en Liefhebber. De positie van luitenant-admiraal kwam vrij. Tromp gaf dit keer aan wel wat te voelen voor een terugkeer bij de marine. Frederik Hendrik moest als stadhouder een nieuwe luitenant-admiraal aanstellen uit de drie door de Staten-Generaal voorgestelde heren. Naast Tromp kregen ook Laurens Reael en Pieter Nanninck een aanbeveling. Uit deze keuze valt goed te beargmenteren dat de Staten Tromp wilden, Reael was al op zeer hoge leeftijd (en zou later dat jaar overlijden) en Nanninck was (en is) nogal onbekend⁵. Zoals verwacht kreeg Tromp de positie en werd opperbevelhebber van de vloot. Maarten was toen 39, relatief jong voor deze positie. De rang van luitenant-admiraal zou Tromp, afgezien van zijn korte degradatie in 1651, tot zijn dood bekleden.

Afbeelding 26: Een jonge Maarten Tromp, geflankeerd door zijn vice-admiraal Witte de With

Tromp steeg snel in rang, dit kwam onder andere doordat hij veel overwinningen boekte. Gebruikelijker was namelijk om eerst schout-bij-nacht te worden en daarna vice-admiraal voordat je luitenant-admiraal werd, zoals andere zeehelden als Michiel de Ruyter en Johan Evertsen deden. Deze rangen sloeg Tromp over.

V II Hoe verliep de slag bij Duins en wat was daar bijzonder aan?

Zoals eerder uitgelegd, stuurde de Spaanse koning in 1639 een Armada in richting van de Republiek. Deze tweede Armada was, evenals de eerste, erg groot. De vloot stond onder leiding van Antonio de Oquendo, een tweeënzestigjarige officier met veel ervaring op zee. Tromp daarentegen, was rond de veertig. Waar Tromp bekend stond als charismatisch leider, stond Oquendo tegenovergesteld te boek.¹² Ook waren de Spaanse schepen allemaal net zo groot, zo niet groter dan Tromps vlaggenschip, de Aemilia. Hoewel de Spanjaarden veel meer manschappen hadden, waren die van Tromp meer ervaren en meer gemotiveerd.

Tromp voer met zijn vloot in die periode veel tussen Engeland en Frankrijk. Bekend was dat de Spanjaarden hier en daar geholpen werden door de Engelsen, zo vervoerden Engelse schepen soms wat Spaanse soldaten. Tromp wilde een conflict met de Engelsen absoluut voorkomen, en was daarom voorzichtig bij het onderzoeken van Engelse schepen.

Afbeelding 27: Antonio de Oquendo (1577-1640) was Tromps tegenstander bij de slag bij Duins. Hij stond bekend om zijn opvliegerige karakter, maar ook om zijn grote moed.

Op 15 september 1639 kreeg Tromp, rond drie uur 's middags de Armada voor het eerst in zicht, zo schrijft hij in zijn verslag. Bekend is dat noch Oquendo noch Tromp erg onder de indruk was van de vloot van de ander. Oquendo wees op de kleine hoeveelheid schepen (hooguit dertig) en Tromp deed dit ook, alleen zag hij de meerderheid van zijn vijand juist als voordeel, hij zag deze grote vloot als lichaam zonder ziel.⁵

De Spanjaarden waren verrast toen ze zagen dat Tromp niet vluchtte. Wel liet Tromp bewust de schijn creëren dat hij wel degelijk op de vlucht sloeg, waarmee hij enkele vijandige schepen kwijtraakte. Ook zorgde Tromp ervoor dat de afstand met de Spanjaarden niet te klein werd om te voorkomen dat zijn schepen door de grote hoeveelheid tegenstanders geënterd konden worden. Bovendien maakte Tromp slim gebruik van het weer, hij koos goed positie met het oog op de wind. Verder was de Hollandse artillerie beter.

Afbeelding 68: Tromps Aemilia (rechts) tegenover het vlaggenschip van Oquendo, de Santiago. Goed te zien is het verschil in de grootte van de twee vlaggenschepen.

Al vrij snel raakte de Santiago van Oquendo zwaar beschadigd en de admiraal blies de aftocht. In de nacht verdween de vloot, maar die werd niet veel later voor de Engelse kust weer gesignaleerd. Tromp besloot in de nacht aan te vallen, dit gebeurde niet vaak. Als teken van herkenning liet Tromp zijn schepen verlichten en voer hij in de kiellinie.²

Rond middernacht vond de nieuwe confrontatie plaats. Omdat de Spanjaarden verrast werden, konden niet alle schepen deelnemen aan de strijd. Ze zaten klem. Oquendo kon geen goed antwoord geven op de plotselinge aanval van Tromp, maar had geluk: Tromps kruisvoorraad was op en de strijd moest gestaakt worden.

Opnieuw uitgerust kwam de Hollandse vloot de volgende dag de Armada tegen bij de zandbanken van Duins. Nog voordat een nieuwe strijd kon ontwaarden, werden de twee partijen uit elkaar gehaald door de Engelsen, die geen slag wilden zo dicht op hun land.¹¹ Wekenlang lagen de twee vloten, gescheiden door de Engelsen, voor anker. Tromp moest op dat moment diplomatiek optreden tegenover de Engelsen om geen onnodige vijand te creëren. In de tussentijd kreeg Tromp versterking van het thuisfront in de vorm van schepen en bevoorrading.

Tromp ging daarna onderhandelen om te kijken onder welke voorwaarden de Spanjaarden uit de baai wilden varen om het gevecht door te zetten. Deze onderhandelingen liepen alleen op niets uit. Ook ontstonden op de grote Spaanse schepen diverse epidemieën

Een paar weken later kwam er verandering in de zaak: een Spaanse musketkogel doodde een Hollands zeeman. Tromp verklaarde dat de impasse was verbroken. Inmiddels was de vloot gegroeid van dertig naar honderd schepen.⁵ Tromp besloot snel aan te vallen, om te voorkomen dat de Engelsen zich met de strijd zouden kunnen bemoeien en begon rond half negen met vuren.¹⁰ Hij slaagde in zijn opzet: de Engelsen bleven voor anker. De slag verplaatste zich later meer naar de open zee.

Tromp had ook enkele branders onder zijn hoede, dit waren schepen (soms gevuld met explosieven) die in brand werden gestoken en vervolgens in de richting van de vijandige vloot gedreven werd, om zo schepen te verbranden en onrust te creëren. Dit maakte erge indruk op de Spanjaarden, want deze branders waren namelijk nog niet veel gebruikt. Deze zet van Tromp zorgde ervoor dat verschillende officiers zich over gaven of vluchtten. Oquendo ontkwam ondanks een lange achtervolging van Tromp.¹⁰

De slag was nu eindelijk voorbij en de slachtoffers aantallen waren overweldigend. Waar 7000 Spanjaarden sneuvelden, verloor Tromp slechts 100 man.

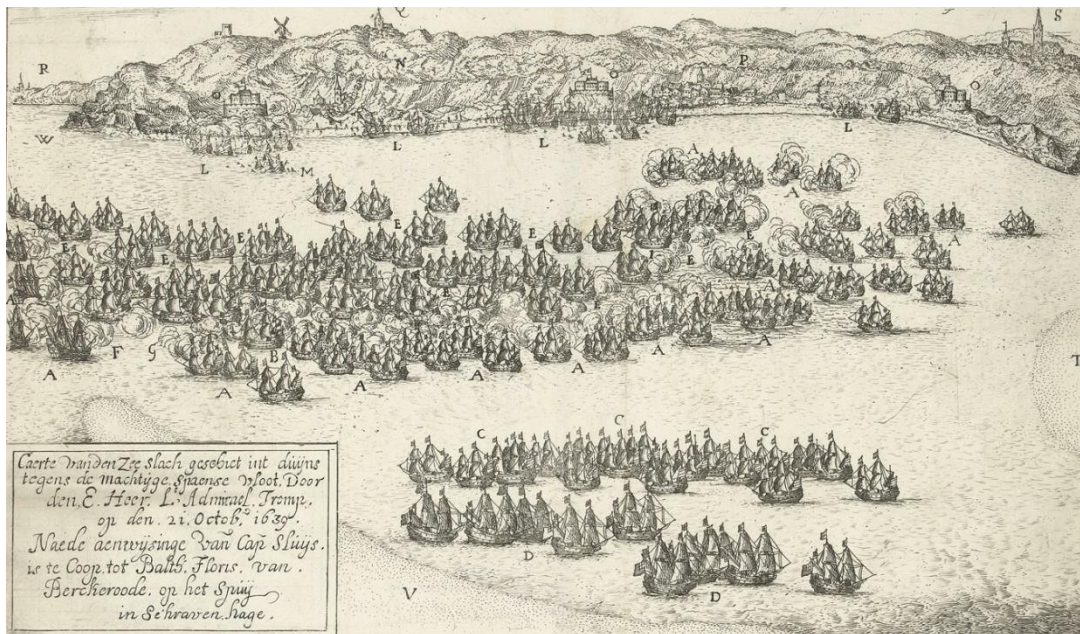
Deze nederlaag betekende het einde van de Spaanse heerschappij op zee. Ook was de nederlaag) een geweldige dreun voor het Spaanse leger dat in Nederland was.

Deze slag was bijzonder, Maarten Tromp had namelijk met beperkte middelen een grote overwinning geboekt op de onverslaanbaar geachte Spaanse vloot door slim gebruik van tactiek en door goed te handelen in de periode dat de Engelsen de twee vloten gescheiden hadden.

Internationaal kregen Tromp en de Hollandse vloot hiervoor veel roem en eerbied. Dit aanzien groeide nog meer toen Tromp een aantal jaar later, in 1646 de Duinkerkers definitief versloeg.⁹ Tromp werkte hierbij samen met de Fransen, die ook veel nadeel ondervonden aan de kapers.

Afbeelding 29 en 30: Twee prenten van de slag bij Duins in 1639, dit zou een van de hoogtepunten uit Tromps carrière worden. De onderste prent laat duidelijk de benarde positie van de Spanjaarden zien.

Afbeelding 31: Prent van Tromp, die hier wordt afgebeeld als zeegod na de overwinning op de Spanjaarden bij Duins. De portretten in de hoeken staan vertegenwoordigen Jacob van Heemskerck en Piet Heyn, twee grote vlootvoogden vóór Tromp.

V III Het Vlaggenincident

Een gebeurtenis die misschien niet als prestatie gezien moet worden, maar wel bijzonder is in het leven van Maarten Harpertzoon Tromp, is het Vlaggenincident, dat zich in 1652 voordeed. Dit was (waarschijnlijk?) een misverstand tussen Tromp en admiraal Robert Blake van de Engelsen. Later is het incident gebruikt als aanleiding voor het ontstaan van de Eerste Engelse Zeeoorlog. Ik wil antwoord geven op een paar deelvragen, namelijk:

- Wat deed zich voor bij het Vlaggenincident?
- Waarom handelde Tromp zoals hij handelde?
- Wordt dit incident terecht behandeld als de aanleiding van de Eerste Engelse Zeeoorlog?

Wat deed zich voor bij het Vlaggenincident?

Zoals ik al in hoofdstuk I uitlegde, was de situatie tussen de Republiek en Engeland erg gespannen rond 1650. Na de mislukte onderhandelingen om samen te werken gingen de Engelsen zich steeds autoritairder gedragen. Zo stelden ze wetten in die de Republiek erg beperkten op gebied van handel, zoals de Akte van Navigatie. Deze akte verbood schepen uit andere landen dan Engeland handel te drijven binnen het Verenigd Koninkrijk.

Eigenlijk zou later in de Eerste Engelse Zeeoorlog vooral gevochten worden om het verschil in optiek over de zee, de Hollanders vonden dat de zee vrij voor ieder zou moeten zijn, of zoals Hugo de Groot dit noemde: "Mare liberum"⁹. De Engelsen vonden daarentegen dat zij het alleenrecht hadden op het Kanaal.

Ook eisten de Engelsen dat hun schepen, ongeacht hun grootte, altijd als eerste zouden worden gegroet door de schepen uit de Republiek. Vooral dat laatste was voor de zeelieden moeilijk, het strijken van je vlag is namelijk toch een vorm van vernedering, en al helemaal bij een kleiner schip. Het was (waarschijnlijk) niet zo dat de Engelsen dit zo graag wilden, maar het zorgde wel voor een mogelijke reden om de Republiek de oorlog te verklaren.

Tromp kreeg van de Staten-Generaal instructies over de situatie. Hij zou zichzelf mogen verdedigen, wanneer hij werd aangevallen, en kreeg opdracht de Engelsen niet te ver te laten gaan in hun controles. Over het strijken van de vlag was de instructie als volgt: Tromp kreeg opdracht te handelen naar wat hem goed leek op dat moment, maar hij moest wel zorgen dat het land niet gekleineerd zou worden. Tromp antwoordde hierop dat hij alleen zijn vlag zou strijken als het Engelse schip daadwerkelijk groter of sterker zou zijn. Hoewel dit niet eens zo onredelijk was als standpunt, leek het hierdoor niet lang te duren voordat er een conflict zou ontstaan. Tromp begreep dit ook en probeerde daarom de Engelsen te mijden.

Net als bij de slag bij Duins, was ook hier sprake van een groot contrast tussen Tromp en zijn tegenstander, waar Tromp van eenvoudige komaf was en op negenjarige leeftijd op zee met zijn vader meegegaan was, daar was Robert Blake een rijkeluiszoon die pas op vijftigjarige leeftijd bij de marine ging. Daarnaast was Tromp een voorstander van de Oranjes en Stuarts en Blake anti royalistisch parlamentslid.

In 1652 vond het conflict plaats, toen Tromp op patrouille rondvoer. Rond vier uur in de middag kreeg hij de Engelse vloot

Afbeelding 32: Robert Blake (1599-1657) vocht tijdens de Burgeroorlog aan de kant van de Parlementariërs, toch is hij in Engeland vooral bekend als admiraal in de zeeoorlogen met de Hollanders en de Spanjaarden.

van Robert Blake in zicht. Toen hij hoorde dat Nederlandse schepen met schoten geïntimideerd werden door admiraal Blake en er mogelijk ook schepen geconfisqueerd waren, ging Tromp hier meteen op af. Bij het naderen zou Tromp volgens de Engelse eisen zijn vlag moeten laten strijken, hier ontstond echter verwarring. Historici zijn het hier ook niet over eens.

Tromp liet bij het naderen zijn zeilen bergen, om aan te geven dat hij niet op een conflict uit was. Dit deed er niet toe, want Blake schoot alsnog. Als antwoord begon Tromp niet de tegenaanval, maar liet hij zijn kapitein naar Blake toe gaan om te gaan praten en opheldering te vragen. Alleen werd voordat de kapitein vertrokken was al het derde schot gelost; dit keer was bemanning van Tromp dodelijk getroffen. Tromp antwoordde daarop met een waarschuwingsschot, wat Blake opvatte als uitdaging en hij gaf de volle laag. Vanaf dat moment had Tromp geen keuze meer, hij begon terug te schieten.

Na korte tijd mondde de situatie uit in een zeeslag, die later de slag bij Dover zou worden genoemd. Tromp had een grote meerderheid, maar koos ervoor de Engelsen niet de genadeslag toe te brengen. Hij wilde namelijk nog proberen het conflict bij te leggen en liet ook drie keer het vuur staken. Na een urenlang gevecht kwam er rond negen uur 's avonds een einde aan de strijd.

Waarom handelde Tromp zoals hij handelde?

Over het Vlaggenincident is veel geschreven, de meningen zijn erg verdeeld. Dit heeft waarschijnlijk ook te maken met chauvinisme dat voorkomt uit standplaatsgebondenheid.

Zo denken Britse historici dat Tromp zijn vlag niet liet zakken uit trots en daarmee bewust oorlog uitlokte. Met dit scenario hield het Parlement ook rekening, maar een onderzoekscommissie, geleid door Cornelis de Witt verklaarde dat de oorlog niet aan Tromp te wijten viel.⁴ Ik denk dat dit een goed besluit is. Als Tromp zich immers aan zijn instructies heeft gehouden, valt hem niets te verwijten.

Afbeelding 33: De slag bij Dover (1652) ontstond naar aanleiding van het Vlaggenincident.

Ook hebben Britse historici lang beweerd dat Tromp begon met vuren. Hier geeft Ronald Prud'homme van Reine in een van zijn boeken echter een tegenargument op. Hij schrijft namelijk dat onafhankelijke, Franse matrozen een getuigenis hebben afgelegd en bevestigen dat het Blake was die als eerste aanviel. Ze zeiden zelfs dat ze het verwonderlijk vonden dat Tromp zo lang wachtte met de tegenaanval.⁵

Uit verschillende gegevens valt af te leiden dat Maarten niet op oorlog uit was. Hij had op basis zijn vloot gemakkelijk de hele Engelse vloot kunnen vernietigen, maar deed dit niet. Ook liet Tromp een aantal keer het vuren staken om te praten, maar hij kreeg als antwoord hierop steeds een salvo van Blake. Daarnaast waren zijn schepen niet in goede formatie, wat hij zeker veranderd zou hebben als hij serieus had willen aanvallen. Waar van Tromp te beredeneren is waarom hij níét op oorlog uit was, is dat tegenovergesteld bij Blake wél goed te doen. De Engelsen wilden namelijk het Kanaal voor zich alleen en zochten naar een aanleiding voor de oorlog.

Tromp volgde zijn orders op en wilde niet dat zijn land gekleineerd zou worden. De gang van zaken valt hem dus niet aan te rekenen.

Wordt dit incident terecht behandeld als de aanleiding van de Eerste Engelse Zeeoorlog?

Hoewel de latere Eerste Engelse Zeeoorlog als gevolg wordt gezien van dit Vlaggenincident, gebeurde er nog veel voordat de oorlog daadwerkelijk begon. Na het Vlaggenincident probeerde de Republiek nog een aantal keer de vrede te herstellen. Zo reisde raadpensionaris Adriaan Pauw naar Londen om te onderhandelen, tevergeefs.

Na het Vlaggenincident gingen de Engelsen zich erop richten de economie van De Republiek te ontregelen. Eerst werd de haringvisserij erg gehinderd, gevolgd door koopvaardischepen, dit zorgde voor zware economische onrust.¹ Ook waren de Engelsen hun vloot aan het versterken.

De Staten-Generaal stelden de Britten voor een ultimatum, dat genegeerd werd. Later verklaarden de Engelsen zelfs de oorlog aan de Republiek. Na deze oorlogsverklaring van Engeland werd de vloot flink vergroot. Helaas voor Tromp waren deze schepen alleen niet van goede kwaliteit.

Het Vlaggenincident wordt dus niet terecht gezien als directe aanleiding voor de Eerste Engelse Zeeoorlog, er gebeurde nog veel voordat de oorlog daadwerkelijk uitbrak. Ook heeft de Republiek er van alles aan gedaan om het weer bij te leggen met de Engelsen en om deze oorlog te voorkomen, dit was echter op een gegeven moment niet meer mogelijk. De Republiek kon daarom niet anders meer en ging mee in de oorlog.

V IV Hoe verliep de Eerste Engelse Zeeoorlog en welke rol had Tromp daarin?

Ten tijde van de Eerste Engelse Zeeoorlog was Maarten Tromp luitenant-admiraal van Holland en West Friesland, wat neerkomt op opperbevelhebber van de vloot. Hij was bij het uitbreken van de oorlog 54 jaar oud en erg ervaren.

Zoals ook eerder vermeld moest Tromp het in het begin van de oorlog stellen met een zwakke vloot. Daarom koos hij voor een afwachtende houding. Bovendien had Tromp te maken met slechte weersomstandigheden: een storm liet elf schepen vergaan. Dit zorgde

Afbeelding 347: Tromp, hier ongeveer vijftig jaar oud. Tromp liet een aantal keer, tevergeefs, het vuren stoppen, om met Blake te praten.

voor veel onrust op het thuisfront. Tromp had al een nadelige situatie met zijn Oranjegezinde houding, maar nu kwam ook het lagere volk, dat zwaar teleurgesteld in hun held was, in opstand. Dit alles zorgde ervoor dat Staten-Generaal weinig keuze meer hadden, en besloten Tromp te dwingen af te treden. Tromp werd opgevolgd door zijn vice-admiraal, Witte de With (die ook een meer staatsgezinde opvatting had). De With kon nu eindelijk uit de schaduw van zijn rivaal treden. Hierin slaagde hij echter niet erg goed.

Na een aantal verloren slagen werd Tromp in 1653 opnieuw als vervanger naar voren geschoven. Tromp maakte een grandioze comeback, hij behaalde een klinkende overwinning in de slag bij de Singels (in het Engels the Battle of Dungeness). Deze overwinning liet de Engelsen zien dat de Nederlanders, en zeker Tromp nog erg strijdbaar waren en absoluut nog niet verslagen.

In de periode daarna kregen de Engelsen echter weer de overhand, na het winnen van de Driedaagse Zeeslag en daarna de slag bij Nieuwpoort. Professor Boxer merkt hierover op dat duidelijk was dat het Engelse moreel en de uitrusting van onder andere kanonnen beter was en zorgden voor een betere positie.¹ Tromp leverde een grote prestatie door zijn vloot voor grotere nederlagen te behoeden. Na de Driedaagse Zeeslag legden de Britten een blokkade op rond de Hollandse kust. Deze blokkade zorgde voor onrust binnen de Republiek. Door de blokkade was import en export onmogelijk geworden, een voedingscrisis dreigde. Van veel havensteden kwam de bevolking in opstand en vroeg om een aanval. De Witt begon de onderhandelingen met de Engelsen, maar dit verliep niet snel. Tromp kreeg daarom opdracht de blokkade te doorbreken. Alleen - Tromp had te maken met slechte omstandigheden: scheepsvolk was moeilijk te werven en de voorzieningen en geld begonnen op te raken. Dit was vervelend, en zeker het gebrek aan mannen was op korte termijn niet goed op te lossen.

Deze slechte situatie begon Maarten op te breken. Een Engelse informant die Tromp ontmoette, vertelde dat hij aan de admiraal merkte dat hij zijn einde voelde naderen.⁵

Tromp voer op 3 augustus uit en zag de Engelse vloot, geleid door George Monck naderen.² Dit resulteerde in de slag bij Ter Heide (bij de Engelsen bekend als the Battle of Scheveningen), een week later. Tromp werd tijdens deze slag door een scherpschutter dodelijk in de linkerborst getroffen, terwijl hij op het dek, dichtbij zijn hut stond. Het is niet waarschijnlijk dat hij nog laatste woorden uitgebracht heeft; hij was immers bij zijn hart geraakt. Maarten Harpertzoon Tromp was 55 jaar oud toen hij op 10 augustus sneuvelde.

Met Tromps dood was de slag echter nog niet afgelopen, daarom werden de vlagofficieren bijeen geroepen voor overleg. Alleen Michiel de Ruyter reageerde echter met zijn komst. Een logische verklaring hiervoor was de grote hoeveelheid rook die uit de kanonnen rees, deze belemmerden het zicht. De Ruyter liet bewust de admiraalsvlag wapperen, om onrust te voorkomen. Toch kwam er wel onrust. Doordat Tromp geen tactische aanwijzingen meer kon geven, koos ieder voor zich. Tromps vice-admiraal, Witte de With, probeerde nog orde op zaken te stellen, maar kon

Afbeelding 35: George Monck (1608-1670), was pas kort zeeofficier toen de Eerste Engelse Zeeoorlog begon, hij had tot kort daarvoor gediend als landofficier.¹

hier niet in slagen. De Engelsen maakten gebruik van deze onrust. De With had weinig keuze, en besloot zich terug te trekken.

Hoewel de Engelsen een ruime overwinning boekten, waren ook zij erg verzwakt door deze slag. De vloot was zodanig beschadigd, dat Monck besloot de blokkade op te heffen. Dat kan worden gezien als overwinning voor de Republiek, hoewel de slag verloren werd. Het was Tromp gelukt de blokkade te doorbreken, alleen heeft hij dit met de dood moeten bekopen. Ondanks de opheffing van de blokkade duurde de oorlog voort.

Beide partijen moesten nog wel erg herstellen van de slag bij Ter Heide. Mede door de strenge winter en de slechte economische situatie op dat moment, verliep het herstel niet gemakkelijk. Dat beide vloeten erg verzwakt waren, zorgde ervoor dat de onderhandelingen tussen raadpensionaris Johan de Witt en Lord Protector Oliver Cromwell wél gemakkelijker gingen verlopen. Dit leidde tot het Verdrag van Westminster in 1654, die de Eerste Engelse Zeeoorlog zou beëindigen. Ook werden bepalingen uit de Akte van Navigatie wat verzacht en hoefden niet alle Engelse schepen meer als eerst gegroet te worden. Daarnaast werd de in hoofdstuk I genoemde Akte van Seclusie gesloten, die ervoor zorgde dat er geen telg van het huis Oranje-Nassau op de troon zou komen.

Erkend werd dat de Engelsen deze eerste oorlog gewonnen hadden (er zouden er nog drie volgen). Tromp heeft een belangrijke rol gespeeld in deze oorlog. Hij behoorde de Republiek, zeker in het begin, voor nog grotere nederlagen en behaalde ook een paar mooie overwinningen, zoals de slag bij de Singels. Hij zorgde ervoor dat de Republiek lang stand hield tegen de veel grotere en beter uitgeruste Engelse zeemacht.

Afbeelding 36: De slag bij Ter Heide, door Jan Abrahamsz. Beerstraten (1622 - 1666), in het midden zijn Tromps vlaggenschip de Brederode en Moncks *Resolution* strijdend naast elkaar te zien. Het is goed mogelijk dat Beerstraten toeschouwer is geweest van de slag, aangezien deze zich zo dicht voor de kust afspeelde. Veel mensen kwamen daarom vanaf de duinen toekijken.⁹

Afbeelding 37: Prent van de slag bij Ter Heide, duidelijk te zien is dat deze slag zich vlak voor de Hollandse kust afspeelt.

VI. Samenvatting, Conclusie

Bij het doen van dit onderzoek zocht ik naar een antwoord op mijn hoofdvraag, namelijk:

Wie was Maarten Tromp en wat maakt dat hij een prominentere rol in de Nederlandse geschiedenisboeken verdient?

Het antwoord op deze vraag is moeilijk in een zin te vatten. Je zou het antwoord namelijk op grond van een aantal gegevens kunnen geven, te weten: zijn persoonlijkheid, ideeën en prestaties.

Tromps **persoonlijkheid** was uniek, hij werd gekenmerkt door zijn zachtaardige karakter. Ook gedroeg Tromp zich als een gelijke onder zijn bemanning. Deze houding leverde hem zelfs de bijnaam *“Bestevaer”*, beste vader, op. De bemanning had, mede vanwege zijn houding, erg veel respect voor Tromp. Dit zorgde ervoor dat de bemanning voor hem tot het uiterste wilde gaan, waardoor hij betere resultaten kon behalen. Bijzonder was dat Maarten, ondanks de grote verering voor hem, niet naast zijn schoenen ging lopen.

Zoals ik in het vierde hoofdstuk vertelde, bracht Maarten Tromp ook veel vernieuwende **ideeën**. Hij zorgde ervoor dat de onderlinge samenwerking tussen admiraliteiten verbeterd werd. Daarnaast liet hij de discipline aan boord en bij zeeslagen herstellen en voerde hij een specialisatie in op gebied van scheepsbouw en zeemansopleiding. Als een van de eersten maakte Tromp regelmatig gebruik van de kiellinie en hield hij goed rekening met de weersomstandigheden. Tromp werd ook *“Bestevaer”* genoemd omdat hij de situatie aan boord veranderde. Hij zorgde er immers voor dat de basisvoorzieningen sterk verbeterd werden. Tromp was met zijn ideeën de grondlegger voor de veranderingen die na zijn dood door De Witt en De Ruyter werden doorgevoerd.

In het hoofdstuk daarna behandelde ik Tromps **prestaties**. Ik vertelde over zijn carrière, en hoe snel hij opklom in rang. Ondanks de slechte voorzieningen en omstandigheden, slaagde Tromp er toch in goede resultaten te behalen. Bovendien vertelde ik over de indrukwekkende slag bij Duins, waar Tromp de veel grotere Spaanse Armada versloeg. Deze slag was zo indrukwekkend dat wij het er nu, precies 375 jaar later, nog steeds over hebben. Tromps prestaties zorgden ervoor dat Tromp ook in het buitenland een goede naam had. Daarnaast vertelde ik over het discutabele Vlaggenincident, dat later behandeld werd als aanleiding voor de Eerste Engelse Zeeoorlog. Ten slotte had ik het nog over de Eerste Engelse Zeeoorlog, waarin Tromp de Republiek voor een aantal nóg grotere nederlagen behoedde en waarin Tromp sneuvelde. Hoe erg Tromp gewaardeerd werd, was ook te zien toen hij gesneuveld was. Toch zal Tromp door deze nederlagen toch net wat lager gezien worden dan Michiel de Ruyter.

Hoofdconclusie

Tromp is niet de bekendste Nederlandse admiraal uit de geschiedenis, dat is namelijk Michiel de Ruyter. Toch wil ik ervoor pleiten dat Tromp een minstens zo grote rol verdient in de Nederlandse geschiedenis, door wát hij heeft bereikt, door hoe hij dat heeft bereikt en om hoe hij als persoon was. Ook belangrijk was hoe hij de basis legde voor de successen van De Ruyter en anderen na hem. Op deze manier brengen helden helden voort.

Nawoord

Toen ik Maarten Harpertszoon Tromp als onderwerp koos, wist ik natuurlijk wel al iets van hem, maar met het maken van dit werkstuk ben ik nog veel meer over hem weten te gekomen. Zo wist ik nog niet veel over zijn ideeën en zijn karakter en wist ik eigenlijk ook niet wat er precies bij het Vlaggenincident was gebeurd. Ook heb ik veel over het exacte verloop van zijn bekendste zeeslagen geleerd.

Omdat het een voorvader van mij betrof, was ik extra gemotiveerd om me erin te verdiepen. Ik heb in de aanloop hiervan verschillende dingen die betrekking hadden tot Tromp bezocht, zoals de het archief in Delft van Museum het Prinsenhof, het praalgraf in de Oude kerk (en de uiteenzetting van de restaurateur gehoord, de herdenkingsplakkaat in Ter Heide en de filmset van de film Michiel de Ruyter.

Het maken van dit werkstuk vond ik erg interessant, ook heb ik de samenwerking met mijn begeleider, mevrouw Vliegen als zeer prettig ervaren.

Bij het doen van mijn onderzoek ben ik goed geholpen door een aantal mensen, de volgende personen zou ik dan ook graag willen bedanken:

Mijn begeleider op school, mevrouw Vliegen, voor haar tijd, betrokkenheid en de vele goede adviezen.

Meneer Prud'homme van Reine, voor het beantwoorden van al mijn vragen.

Meneer De Ruyter de Wildt, voor zijn tijd, ons waardevolle en prettige gesprek, en voor het mij attenderen op de film die over Michiel de Ruyter gemaakt werd.

Mijn (voormalig-) geschiedenisdocent, mevrouw Roomer, voor het meedenken in de onderwerpen.

Mijn familie (vader, grootmoeder, oom en broer), voor het nalezen, adviseren en helpen van mij bij het schrijven van dit werkstuk.

Het is toch nog wel grappig om te constateren dat de tijden erg zijn veranderd. Waar ik op negenjarige leeftijd mijn spreekbeurt hield over Tromp, nam hij op negenjarige leeftijd deel aan de slag bij Gibraltar.

Ondanks het feit dat tijden zijn veranderd, voel ik als nazaat nog steeds een sterke verwantschap met hem om wie hij was, hoe hij dacht en wat hij deed. Daarom ben ik er ook van overtuigd dat ik met mijn interesse in geschiedenis en mijn verwantschap aan Tromp, me hier nog verder in verdiepen zal. En wie weet was die spreekbeurt voor mij, net als de slag bij Gibraltar voor Tromp, het begin van een mooie carrière.

Bronnenlijst

Boeken

1. Boxer, prof. C.R., De Ruyter en de Engelse Oorlogen in de Gouden Eeuw, Bussum, 1976 (vertaald uit het Engels)
2. Doedens, A. & Mulder, L., Tromp, het verhaal van een zeeheld, Baarn, 1989
3. Hellinga, G.G, Zeehelden uit de Gouden Eeuw, Zutphen, 2006
4. Panhuysen, L., De Ware Vrijheid, de levens van Johan en Cornelis de Witt, Amsterdam, 2009
5. Prud'homme van Reine, R.B, Maerten en Cornelis Tromp, Schittering en schandaal, Amsterdam , 2001
6. Prud'homme van Reine, R.B, Zeehelden, Amsterdam, 2005
7. Rietbergen, P.J., Stadhouders en Koningen, Amersfoort, 2008
8. Roberts, A. et al., Legendarische veldheren II, Utrecht, 2011 (vertaald uit het Engels)
9. Sigmond, P. & Kloek, W., Zeeslagen en zeehelden in de Gouden Eeuw , Amsterdam, 2007
10. Stipriaan, R. van, Ooggetuigen van de Gouden Eeuw, Amsterdam 2000
11. Warner, O., Great Naval Actions , Vancouver, 1976
12. Warnsinck, J.C.M., Van Vlootvoogden en Zeeslagen, Amsterdam, 1940

Afbeelding 38: Postuum portret van Maarten Harpertszoon Tromp

Internet

13. Geheugen van Nederland
14. Heraldisch bureau Nachtegaal
15. Scheveningen1813-2013
16. Stichting Michiel de Ruyter
17. Wikipedia

Personen en overig

1. Ronald Prud'homme van Reine, schrijver van onder meer " Schittering en schandaal" en "Zeehelden"
2. Frits de Ruyter de Wildt, afstammeling en expert van Michiel de Ruyter.
3. Archief Delft

Ten slotte heb ik bij het maken van dit werkstuk gebruik gemaakt van Slimmer zoeken op internet (E. Sanders), Richtlijnen en Richtpunten (M. Ten Bouwhuys) en Lijf- en wapenspreuken (J.G. Montijn).

Logboek

Datum	Tijd	plaats	Werkzaamheden/opmerkingen
8-5	1 uur	school	Nagedacht over onderwerpen d.m.v. een woordweb.
15-5	1 uur	thuis	Inventariseren waarover ik boeken heb en verder nagedacht over het onderwerp.
16-5	30 min	thuis	Met mijn grootmoeder gesproken over het onderwerp en gekeken welke boeken ik zou kunnen lenen.
22-5	10 min	school	Kort gesproken met mevrouw Roomer over mijn PWS en mogelijke onderwerpen.
23-5	1 uur	school	Gesprek over verdere stappen; samen bedacht de focus meer op Tromp te leggen. Plan gemaakt vanuit Tromp te gaan redeneren welk onderwerp het interessantst is.
24-5	20 min	thuis	Gesprek met mijn grootmoeder over Tromp, bedacht dat Tromps filosofie en denkwijze ook erg interessant kunnen zijn.
27-5	35 min	thuis	Nagedacht en wat informatie opgezocht over Tromps karakter en reputatie.
3-6	20 min	thuis	Met mijn vader gesproken over mogelijke vragen bij dit onderwerp, vervolgens deze geformuleerd.
8-6	1,5 uur	thuis	Raster gemaakt van Tromp en zijn tijd.
12-6	1 uur	thuis	Met mijn grootmoeder gekeken naar de door mij bedachte vragen en deze hier en daar wat gewijzigd.
13-6	1 uur	school	Gesprek over onder andere de onderzoeksvragen en de KB.
19-6	20 min	school	Gesprek met mevrouw Roomer, over onder andere het effect van het Vlaggenincident.
20-6	1 uur	school	Gesprek over een mogelijke opzet en vervolgstappen.
2-7	1 uur	thuis	Nagedacht over de structuur van het werkstuk.
7-7	70 min	thuis	Gelezen en aantekeningen gemaakt over Tromp en Cromwell.
8-7	20 min	thuis	Contact gehad met Frits de Ruyter de Wildt over het eventueel meespelen in de verfilming van het leven van De Ruyter en de mogelijkheid vragen te stellen aan hem over de periode, De Ruyter en diens verhouding met Maarten Tromp. Ook heeft hij mij aangeboden om mijn vragen door te sturen naar Ronald Prud'homme van Reine.
8-7	2 uur	school	De Ruyter en de Engelse oorlogen in de Gouden Eeuw gelezen en geëxcerpeerd.
9-7	2,5 uur	school	Gelezen en geëxcerpeerd: De Ruyter en de Engelse oorlogen in de Gouden Eeuw, Zeeslagen en zeehelden in de Gouden Eeuw, en het Wikipedia-artikel van Tromp.
9-7	20 min	school	Gesproken over mijn voortgang deze week, de hoofdvraag iets veranderd.
10-7	4 uur en 20 minuten*	filmset bij Lelystad	Gefigureerd in de film Michiel de Ruyter.
11-7	3,5 uur	school	Vragen voor De Ruyter gemaakt en Wikipedia-

			artikel doorgenomen.
11-7	20 min	school	vragen voor De Ruyter doorgenomen, verteld over het figureren bij de film.
13-7	2,5 uur	thuis	Gesprek met meneer de Ruyter de Wildt en (eventueel) meneer Prud'homme van Reine voorbereid, het boek Zeehelden van laatstgenoemde doorgenomen.
14-7	4 uur	school	Fragmenten uit De Ware vrijheid, Van Vlootvoogden en Zeeslagen en Great Naval Actions gelezen en geëxcerpeerd. Ook begonnen aan de schetsende inleiding.
14-7	2 uur	Huize De Ruyter de Wildt	Gesproken met Frits de Ruyter de Wildt, afstammeling en kenner van Michiel de Ruyter en Zeehelden uit de Gouden Eeuw en vervolgens de antwoorden uitgewerkt.
15-7	5,25 uur	school	Antwoorden op mijn vragen aan meneer Prud'homme uitgewerkt, de inleiding geschreven en afbeeldingen gezocht.
16-7	4,5 uur	school	Geschreven over het leven van Tromp, nagedacht over de opzet.
16-7	1 uur	thuis	Geschreven tekst doorgenomen op fouten.
17-7	4 uur	school	Hoofdstuk Karakter geschreven en afbeeldingen gezocht.
13-8	2 uur	thuis	Geschreven tekst doorgenomen en hier en daar verbeterd.
25-8	2 uur	Thuis	Hoofdstuk "Ideeën" geschreven en gekeken naar de schilderijen van Joseph Turner over Tromp.
1-9	4 uur	thuis	Gekeken naar de opzet (hoofdstukindeling) en het gedeelte 'Prestaties' geschreven.
2-9	5 uur	school	Geschreven over het Vlaggenincident en de Eerste Engelse Zeeoorlog.
3-9	4 uur	school	Stuk over Eerste Engelse Zeeoorlog afgemaakt.
4-9	4 uur	school	Conclusie en nawoord geschreven.
5-9	5 uur	school	Afbeeldingen verzameld en tekst verbeterd.
7-9	3 uur	thuis	Gekeken naar afbeeldingen en opmaak.
9-9	2 uur	thuis	Gekeken naar afbeeldingen en opmaak.
10-9	1,5 uur	thuis	Inhoudsopgave opgesteld, en bronverwijzingen aangebracht.
11-9	3 uur	Delft	Bezoek aan het archief het Prinsenhof en Tromps praalgraf.
21-9	2 uur	thuis	nadenken over de titel en herzien van de tekst

Totale tijd: 85 uur

* Aangezien ik 11 juli de hele dag aanwezig ben geweest op de filmset, heb ik hier een variabele hoeveelheid tijd van gemaakt.

Den Haag, september 2014

34